

Dit is het tweede artikel in het tweeluik over de Campaigne Leersucces. Dit artikel bepleit de samenwerking tussen docenten in het mbo en vmbo.

Samenwerking nodig voor warme overdracht

Te vaak gaat het mis als anderstalige en taalzwakke vmbo-b leerlingen naar de mbo-2 opleidingen overstappen. Samenwerking tussen vmbo- en mbo-docenten kan een eerste stap zijn voor verbetering. Daardoor worden doorgaande leerlijnen mogelijk en krijgen leerlingen een 'warme overdracht'.

Bij de overgang naar het mbo hebben basisberoepsgerichte leerlingen veel baat bij een 'warme overdracht'. Daar wordt onder verstaan dat een leerling niet plotseling uit het vizier verdwijnt, maar ook dat docenten elkaar kennen en elkaars programma kennen. Zodoende weten ze waar ze op moeten letten wanneer leerlingen van een bepaalde vmbo-school in hun lessen komen.

Daarvoor is meer betrokkenheid van de mbo-docenten en de vmbo-docenten nodig. Die zou ook positief werken op het tot stand komen van een gemeenschappelijke doorgaande leerlijn. Dan zou voor de leerlingen de overgang van vmbo naar mbo niet anders voelen dan de overgang van de derde naar de vierde klas. Er is op zulke punten nog een wereld te winnen. Om die doelen te bereiken sloegen het ITTA en Sardes de handen ineen. Het ITTA is het expertisecentrum NT2 van de Universiteit van Amsterdam en Sardes is een onafhankelijk bureau dat kennis op het terrein van onderwijs en educatie, jeugd, welzijn en gezondheidszorg toepasbaar maakt voor beleid en praktijk.

Dan zou voor de leerlingen de overgang van vmbo naar mbo niet anders voelen dan de overgang van de 3e naar de 4e klas

In de Campagne Leersucces probeerden de twee organisaties de genoemde doelen te bereiken door met de docenten van de beroepsvakken en van het vak Nederlands - aan de vmbo-kant én aan de mbo-kant - samen te werken aan doorgaande lijnen. Die lijnen wilden ze aanbrengen in de beroepsopleiding, in de taalontwikkeling, in de didactiek en in de leerlingondersteuning.

Dertien scholen met gemengde teams hebben meegedaan aan deze campagne. Het projectteam heeft bewust de docenten in de school en in de klas opgezocht om te vermijden dat dit project zou verzanden in veel vergaderingen. Waar mogelijk is ook een verbinding gelegd met de stages. Nuttige wenken voor stages zijn te vinden in de brochure *20 Tips* voor de begeleiding van stagiaires op de werkvloer die ook nog veel taal moeten (bij) leren

Dispensaties

De campagne concentreerde zich op de basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo met als uitgangspunt de *taalontwikkeling* van de veelal anders-talige leerlingen. Daarbij kwamen zowel de zaak- en praktijkvakken als het vak Nederlands te pas en de daarvoor benodigde didactiek.

Docenten van de verschillende beroepsrichtingen van vmbo en mbo zijn met elkaar in contact gebracht en hebben elkaars programma's en elkaars aanpakken bekeken.

Het was voor velen een bijzondere ervaring, een echte eye-opener. Om verschillende redenen:

- in de regel hebben docenten van dezelfde school veel informatie-uitwisseling over leerlingen en hun gedrag maar veel minder over hun vakinhouden en over de lesactiviteiten,
- vmbo-docenten en mbo-docenten hebben zelden contacten onderling over leerinhouden en over mogelijkheden van leerlingen om dispensa-

ties te krijgen voor vakonderdelen die eerder al zijn geleerd en reeds beheerst worden,

- mbo-docenten realiseren zich onvoldoende dat door deze leerlingen de overgang van het ene schooltype naar het andere als een enorme grote overgang wordt ervaren. Op het mbo is er een geheel andere stijl van lesgeven en van ondersteunen met veel nadruk op eigen initiatief en op zelfverantwoordelijkheid.

Vrije tijd

Natuurlijk is het voor mbo-docenten moeilijk om goed contact te onderhouden met collega's van verschillende vmbo-scholen. Eén mbo heeft soms van wel 20 verschillende vmbo-scholen leerlingen die in mbo-2 instromen. In de Campagne Leersucces is er in sommige gevallen intensief contact geweest tussen vmbo- en mbo-docenten. In andere gevallen kwamen die contacten moeizaam en soms zelfs nauwelijks of helemaal niet tot stand. Zowel positieve als negatieve ervaringen dus.

Vmbo-docenten zien over het algemeen veel voordelen in zulke contacten en zulke vormen van uitwisseling, afstemming en samenwerking. Meestal méér dan de mbo-docenten, ook al lijkt dat te veranderen. In het project waren voor de bijeenkomsten uren en geld beschikbaar; het hoefde dus niet in de vrije tijd.

Binnen school

In de Campagne Leersucces zijn er verschillende vormen van ondersteuning aangeboden; niet alleen om mbo en vmbo op elkaar af te stemmen, maar ook voor afstemming binnen de scholen.

Er zijn verschillende modellen en protocollen uitgewerkt voor de afstemming en samenwerking tussen docenten. Docenten kunnen dan samen afspreken hoe ze dat gaan oppakken; welke acties ze gaan ondernemen, hoeveel tijd ze daar in steken en waar ze op gaan letten.

Docenten kunnen dus zelf besluiten hoe groot of hoe klein ze het willen maken: eerst alleen op papier het een en ander uitwisselen, af en toe samenkomen, elkaar voorbeelden laten zien, uitwerkingen maken in de aangereikte modellen, opbrengsten in de lessen bekijken, bij elkaar in de klas komen of vormen van taakverdeling opzetten. Deze ideeën en meer zijn te vinden in het boek *Doorgaan met Taal*, een handreiking voor het realiseren van de doorgaande taallijn van vmbo naar mbo.

Uiteindelijk zullen de docenten de nieuwe inzichten toch in praktisch handelen moeten omzetten.

Niet alle activiteiten zijn op alle scholen toegepast. Er was behoefte aan differentiatie. Teams en scholen kunnen een deel van deze activiteiten ook zelfstandig toepassen, zonder ondersteunende instelling. Er kunnen in ieder geval afspraken gemaakt worden over de volgende onderdelen:

- Scholing en training in gezamenlijke bijeenkomsten (uitsluitend over taalontwikkelende didactiek en activerende didactiek).
- Werkbijeenkomsten per vakrichting (zowel taal- als vakdocenten van een bepaalde beroepsrichting van vmbo en mbo).
- Bijeenkomsten per koppel taal- en vakdocent.

- Intervisie en lesbezoek.
- Individuele coaching van docenten.
- Bijeenkomsten taalcoaches.
- Landelijke uitwisselingsdagen van de deelnemende scholen.
- Monitoring en evaluatie (zowel leerlingen als docenten vullen vragenlijsten in)

Programmaontwikkeling

Verschillende scholen waren druk bezig met invoering van Natuurlijk Leren. We konden de docenten met de campagne ondersteunen in de ontwikkeling van hun programma's. De omschakeling in leer- en oefentaken kon meteen gebruikt worden om meer taalgericht te werken.

Op zulke scholen is veel aandacht besteed aan de rol van de taalcoach. Samen met de betreffende taalcoaches in de scholen zijn protocollen uitgewerkt voor de taakinvulling van de taalcoaches en hun afstemming met de collega's. Vervolgens zijn die protocollen in de teams met de docenten van de andere vakken aan de orde gesteld en zo zijn samenwerking en taakafbakening samen aan bod gekomen.

Op andere scholen is vooral gewerkt aan het versterken van de componenten taalsteun in de vakles, woordenschatontwikkeling in alle vakken, context bieden bij oefening van vakinhouden en manieren om interactie en actief taalgebruik in de klassen te stimuleren. (Zie vorig artikel.)

Centrale aandacht was er steeds voor de feitelijk didactische uitwerkingen in de klas; om die redenen is er ook veel intervisie en coaching toegepast. Uiteindelijk zullen de docenten de nieuwe inzichten toch in praktisch handelen moeten omzetten.

Opbrengsten

In meerdere of mindere mate hebben de docenten trainingen gevolgd en of groepsbijeenkomsten om nieuwe taalontwikkende didactieken te bekijken en te integreren in de eigen lessen en om die vervolgens uit te proberen. Om er achter te komen hoe effectief dit was, hebben we veel geobserveerd en meer dan zestig docenten vragenlijsten voorgelegd.

Bijna alle docenten zijn in de loop van het project meer aandacht aan taalontwikkeling gaan besteden. In het begin waren er nog docenten die niet of nauwelijks speciale taalontwikkende activiteiten uitvoerden. Aan het einde van het project kwam dat niet meer voor. Er waren eerst wel enkele docenten die al veel aandacht aan taal en taalsteun besteden, maar aan het einde zijn er veel meer van die actieve taalontwikkelaars in de scholen. Dat zijn toch allemaal directe effecten van de ondersteuning in het project.

Wat beheerst wordt op vmbo, hoeft niet te worden overgedaan op mbo

Ook de leerlingen zien verschillen. Ruim 400 leerlingen verdeeld over verschillende scholen hebben aan het begin vragenlijsten ingevuld. Aan het einde, ruim anderhalf jaar later deden ze dat weer en meldden dat ze over de hele linie veranderingen waarnemen. Wat de leerlingen het meeste opvalt is dat de taaldocenten en vakdocenten merkbaar meer samenwerken en afstemmen. Ze zien dat aan de lessen en aan

de teksten die ze te lezen krijgen en aan de opdrachten die ze moeten uitvoeren. Ze vinden ook dat er meer taalsteun wordt gegeven

Protocollen

Er zullen verschillende acties moeten worden ondernomen op schoolniveau én op schooloverstijgend niveau om een basis te leggen voor doorlopende lijnen. In de eerste plaats valt te denken aan een doorlopende lijn in de beroepsvakken: docenten van – bij voorbeeld – handel en van administratie van het mbo moeten natuurlijk wel weet hebben van de stof die de leerlingen al gehad hebben, waarin ze zijn geëxamineerd, en waarvoor ze een voldoende hebben gehaald. Wat beheerst wordt op vmbo, hoeft niet te worden overgedaan op mbo. Bovendien moeten de leerlingen kunnen laten zien wat ze al gedaan hebben in praktijksituaties. Mogelijk dat het kwalificatiedossier van de beroepsrichtingen hier een goede dienst kan bewijzen.

Ten tweede is er een doorlopende lijn in taal nodig; vooral wat betreft didactiek en werkvormen, maar ook kennis achter opbouw van schrijfproducten, manieren van woordenschat uitbreiden en dergelijke. Het zou ook heel handig zijn wanneer de scholen van dezelfde checklists en protocollen gebruik konden maken.

Ten derde is er een doorlopende lijn nodig in leren en begeleiden. Juist vooral bij de groep leerlingen van vmbo-basis die naar mbo-2 doorstromen.

De Campagne Leersucces is gefinancierd door de Directie Inburgering en Integratie van het ministerie van VROM. Simon Verhallen is directeur van het ITTA van de Universiteit van Amsterdam, tel. (020) 525 38 44.

Scholen die aan de slag willen met samenwerking tussen docenten vmbo-mbo kunnen gebruik maken van de volgende fasering. De stappen kunnen weer onderverdeeld worden in deelstappen.

Stap 1 Kennismaking

Docenten van vmbo en mbo maken op verschillende manieren kennis met elkaars lespraktijk

Stap 2 Doel vaststellen

De docenten stellen een gezamenlijk doel vast in de samenwerking

Stap 3 Het proces plannen

In deze fase moet naar verschillende onderdelen worden gekeken, zoals de leerstof, afspraken over de didactiek, afspraken over de leerlingbegeleiding en over toetsen en evaluatie, enzovoort.

Stap 4 De uitvoering

Bij de uitvoering is regelmatig overleg tussen docenten van cruciaal belang: over de resultaten, de samenwerking tussen de docenten, de resultaten op taalgebied enzovoort.

Stap 5 Permanente scholing of monitoring

Scholing en intervisie zijn van belang om de doelen en werkwijze van het geïntegreerde traject scherp voor ogen te houden en te zorgen dat de aangeleerde vaardigheden wegzakken en de aandacht verslapt.